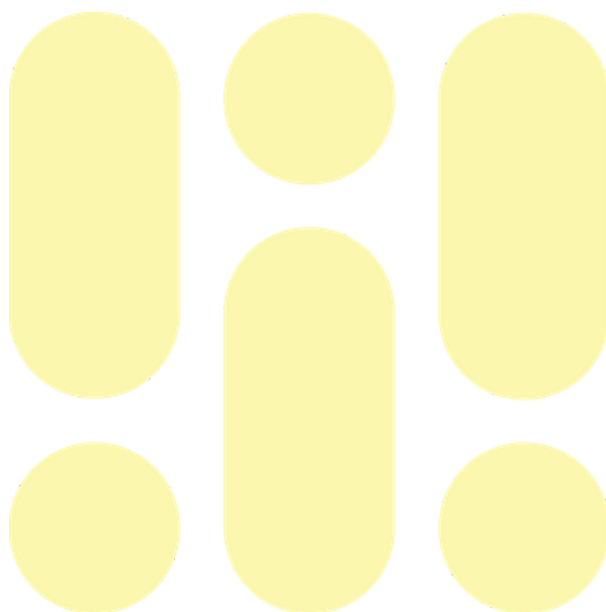

Rekrutacja członków panelu w drodze demokratycznego losowania

Dlaczego to taki problem?

Cechą wyróżniającą panel klimatyczny jest to, że gromadzi on zróżnicowaną grupę osób wyłonionych w drodze demokratycznego losowania, które następnie zdobywają wiedzę, naradzają się i wspólnie wypracowują rekomendacje. Każdy powinien mieć szansę znaleźć się w takim gronie, dlatego skład panelu powinien odzwierciedlać szersze kręgi społeczeństwa, z którego wyłaniani są jego członkowie. To właśnie nadaje panelom klimatycznym legitymację. Każda osoba przyglądająca się takiemu panelowi powinna zobaczyć wśród jego uczestników kogoś podobnego do siebie, a nie tylko tę samą co zwykle aktywną i głośną mniejszość, ludzi swobodnie poruszających się w świecie polityki czy szczególnie nią zainteresowanych. Zróżnicowanie uczestników panelu ma również znaczenie dla jakości wypracowywanych propozycji. Zbyt często decyzje polityczne podejmują niewielkie grupy osób o bardzo podobnym pochodzeniu społecznym i sposobie patrzenia na świat, które nie uwzględniają doświadczeń życiowych innych grup społecznych, zwłaszcza tych znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji. Panele obywatelskie odwołują się natomiast do różnorodnych poglądów, wiedzy i doświadczeń.

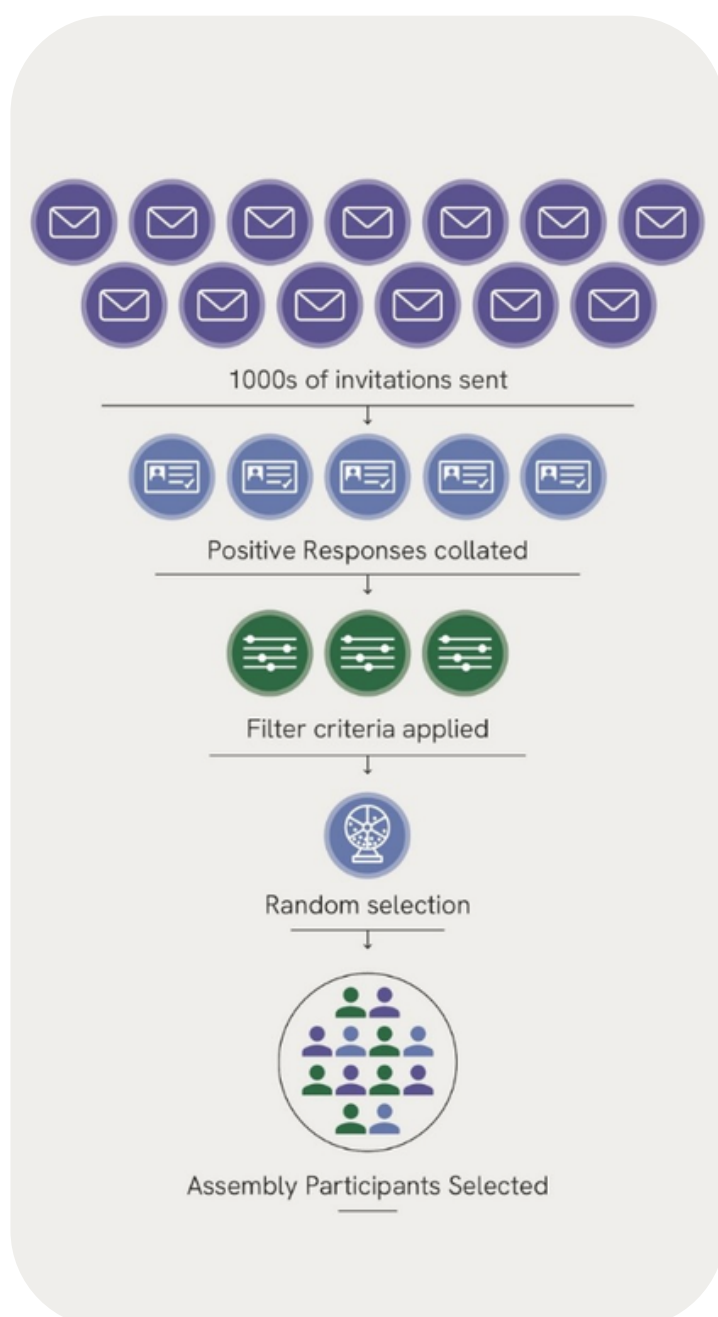
© BMK - Karo Pernegger (The Austrian Citizens' Climate Assembly)

Wnioski z wcześniejszych paneli klimatycznych

Jednym z częstych błędnych wyobrażeń na temat paneli jest przekonanie, że zasiadają w nich głównie aktywiści klimatyczni. Prawidłowe przeprowadzenie rekrutacji – i poinformowanie o tym opinii publicznej – jest ważne, by przeciwdziałać nieporozumieniom, a niekiedy również celowym atakom politycznym. Wymaga to jednak odpowiednich zasobów, staranności i uwagi. Przeprowadzanie rekrutacji „na skróty” może podważyć wiarygodność całego procesu.

Za przyjęty standard doboru uczestników uznaje się dwuetapowe demokratyczne losowanie. W pierwszym etapie tysiące zaproszeń wysyła się pod losowo wybrane adresy lub na losowo wybrane numery telefonów. W drugim etapie członkowie panelu są losowo wybierani spośród puli ochotników przy zastosowaniu takich kryteriów doboru, by ostateczny skład panelu odzwierciedlał pod względem wybranych cech szersze kręgi społeczeństwa. Rysunek 1 przedstawia schemat procesu losowania. Rekrutację często prowadzi wyspecjalizowana organizacja (czasem państwowy urząd statystyczny),

choć dostępne jest również oprogramowanie typu open source umożliwiające zastosowanie kryteriów doboru. Po wyłonieniu członków należy zabezpieczyć odpowiednie zasoby, by faktycznie wzięli oni udział w panelu i do końca pozostali zaangażowani proces.

Rysunek 1: tysiące wystanych zaproszeń

Etap 1. Zaproszenie w drodze losowania

Wysyła się tysiące zaproszeń, zazwyczaj listownie, do losowo wybranych gospodarstw domowych. We francuskiej konwencji obywatelskiej zastosowano jednak losowo generowane numery telefonów stacjonarnych i komórkowych, natomiast duński ogólnokrajowy panel klimatyczny korzystał z e-Boks, oficjalnej cyfrowej skrzynki pocztowej w Danii, za pomocą której instytucje publiczne komunikują się z obywatelami. Pisemne zaproszenia często wysyła się w oficjalnej kopercie lub na papierze firmowym, by zwiększyć prawdopodobieństwo, że odbiorcy potraktują je poważnie. List powinien zawierać następujące informacje:

- kwestia, którą ma się zająć panel
- organizacja zlecająca
- oczekiwane rezultaty
- zachęty do udziału, w tym zapewnienie opieki nad dziećmi oraz innych form wsparcia dla osób pełniących funkcje opiekuńcze
- termin i miejsce
- dostępne wsparcie, w tym tłumaczenie
- sposób rejestracji
- termin zgłoszeń

Osoby zainteresowane udziałem proszone są o podanie danych osobowych i wyrażenie zgody na włączenie ich do puli, z której dokonywany będzie wybór uczestników.

Odsetek odpowiedzi

Wiele osób nawet nie otworzy listu. Niektórzy go przeczytają, ale uznają za próbę wyłudzenia danych. Inni nie będą zainteresowani, a jeszcze inni nie będą dostępni w wymaganych terminach.

Zwykle około 5-10 procent zaproszonych przyjmuje zaproszenie, bo cieszy ich możliwość udziału albo dlatego, że oferuje im się wynagrodzenie bądź pobyt w dobrym hotelu. Na przykład uczestnicy francuskiej konwencji obywatelskiej otrzymywali 84 euro dziennie (taką samą dietę jak osoby pełniące funkcję ławników), pokój hotelowy w Paryżu oraz dodatkowe świadczenia z tytułu opieki nad dziećmi i utraconych dochodów.

Honorarium oraz wsparcie w zakresie obowiązków opiekuńczych zwiększają różnorodność środowisk i doświadczeń reprezentowanych przez członków panelu, a zarazem stanowią wyraz uznania dla pełnionych przez nich funkcji. Wynagrodzenie pomaga zapewnić, że w panelu nie będą uczestniczyć wyłącznie osoby kierujące się poczuciem obywatelskiego obowiązku, silnie zaangażowane w działania na rzecz klimatu lub dysponujące odpowiednimi środkami finansowymi. Z kolei dzięki wsparciu w zakresie opieki pula ochotników nie ogranicza się wyłącznie do osób mających dużo wolnego czasu i pozbawionych obowiązków opiekuńczych.

Ukierunkowane działania informacyjne

Niektóre grupy społeczne rzadziej odpowiadają na zaproszenia – zwłaszcza osoby, które czują się niedostatecznie reprezentowane albo mają negatywne doświadczenia w kontaktach z instytucjami publicznymi, co często dotyczy uboższych i marginalizowanych społeczności. Dlatego dodatkowe zaproszenia często wysyła się do obszarów o wyższym poziomie ubóstwa, by zwiększyć liczbę zgłoszeń. Czasem działania te uzupełnia się odwiedzaniem mieszkańców lub współpracą z zaufanymi organizacjami pośredniczącymi, co może zwiększyć liczbę odpowiedzi w grupach społecznych mniej skłonnych do reagowania na zaproszenia.

Dotarcie do młodych ludzi może stanowić problem. Podejmowano próby zwiększenia ich zaangażowania za pomocą wiadomości tekstowych, ale z różnym skutkiem. Kanadyjski Młodzieżowy Panel Klimatyczny pozyskał szeroką pulę ochotników w wieku 18-25 lat dzięki ukierunkowanej kampanii w mediach społecznościowych.

Nie idź na skróty!

Należy zachować ostrożność wobec firm badania rynku oferujących taną rekrutację za pośrednictwem własnych paneli badawczych lub ulicznych rekruterów.

Ogólnokrajowe panele klimatyczne w Luksemburgu i Hiszpanii nie przestrzegały powszechnie przyjętych standardów. Pozyskały wszystkich (Hiszpania) lub część (Luksemburg) uczestników z paneli firm badania opinii, podważając tym samym zasadę, zgodnie z którą każdy mieszkaniec powinien mieć taką samą szansę na wylosowanie do udziału w panelu klimatycznym.

W pierwszych panelach obywatelskich w Irlandii korzystano z usług firm badania rynku, które rekrutowały potencjalnych uczestników, odwiedzając ich w domach i zaczepiając na ulicach. Zdarzało się, że w tym samym panelu zasiadali sąsiedzi lub krewni, ponieważ prywatni rekruterzy, chcąc szybko znaleźć uczestników, chodzili na skróty. Obecnie Irlandczycy wrócili do wysyłania zaproszeń listownie. Odmienną praktykę stosuje niemiecka organizacja Es geht LOS, która rekrutuje uczestników przez systematyczne odwiedzanie mieszkańców w ich domach. Metoda ta – mająca przez bezpośredni kontakt wzbudzić zainteresowania potencjalnych uczestników – przynosi imponująco wysoki odsetek odpowiedzi.

Etap 2. Losowanie z zastosowaniem kryteriów doboru

Grupa osób, które na etapie 1. zgłoszą chęć udziału w panelu, nie będzie odpowiednio zrównoważona: wśród zgłaszających się zazwyczaj nadreprezentowane będą osoby z wyższym wykształceniem i wyższymi dochodami oraz osoby nieco starsze, natomiast mniej będzie przedstawicieli mniejszości etnicznych i uboższych społeczności, a także osób wychowujących małe dzieci.

Aby zapewnić zrównoważony skład panelu, stosuje się kryteria selekcji, dzięki którym jego członkowie odzwierciedlają szersze kręgi społeczeństwa pod względem istotnych cech. Właśnie dlatego osoby zgłaszające się do udziału proszone są o podanie informacji na swój temat w odpowiedzi na zaproszenie.

- wiek
- płeć
- wykształcenie (często wykorzystywane również jako przybliżony wskaźnik klasy społecznej)
- miejsce zamieszkania
- pochodzenie etniczne
- niepełnosprawność

© ICA - The Irish Citizens' Assembly (An Tionól Saoránach)

Oprócz powyższych kryteriów demograficznych można stosować również inne, związane ze szczegółowym zakresem tematycznym panelu. Na przykład: Jeśli tematem jest transport, organizatorzy mogą uwzględnić kryteria dotyczące różnych sposobów przemieszczania się występujących w danej populacji (transport publiczny, samochód, rower, ruch pieszny) lub miejsca zamieszkania danej osoby (centrum miasta, przedmieścia, obszar wiejski), tak aby w panelu znalazły odzwierciedlenie istotne różnice doświadczeń. Najlepiej sprawdza się to wówczas, gdy dostępne są wiarygodne dane statystyczne pokazujące rozkład tych cech w całej populacji.

Niektóre panele klimatyczne stosowały również kryteria dotyczące postaw: zazwyczaj mierzy się poziom zaniepokojenia zmianą klimatu (lub konkretnym tematem panelu), który można porównać z danymi ogólnokrajowymi. Dzięki temu można w prosty sposób odeprzeć zarzut, jakoby panel składał się z samych aktywistów klimatycznych. Jeśli nie stosowano takiego kryterium, uczestnicy panelu wykazywali na ogół większe zaniepokojenie zmianą klimatu niż ogół społeczeństwa, co od samego początku naraża panel na zarzuty stronniczości i braku legitymacji.

O ile dane dotyczące kryteriów demograficznych są często łatwo dostępne, o tyle dane dotyczące postaw mogą być jednak trudniejsze do uzyskania.

W miejscach charakteryzujących się wysokim poziomem polaryzacji politycznej, takich jak Stany Zjednoczone, jako kryterium doboru uwzględnia się także preferencje wyborcze. Dzięki temu w składzie panelu znajdują się osoby reprezentujące różne strony podziałów politycznych, choć jest to kryterium mniej stabilne.

Niektórzy zwolennicy paneli argumentują, że sprawiedliwość klimatyczna wymaga zwiększonej reprezentacji grup mniejszościowych – zwłaszcza osób, które bezpośrednio doświadczają skutków zmian klimatu lub są nimi bezpośrednio zagrożone – aby ich głos wybrzmiał. Pozostaje to w pewnej sprzeczności z kwestią legitymacji panelu, która zależy od tego, czy jego skład odzwierciedla strukturę całego społeczeństwa. Nie ma tu jednej właściwej odpowiedzi. Organizatorzy muszą podjąć w tej kwestii decyzję o charakterze politycznym i odpowiednio ją udokumentować.

Etap 3. Jak zapewnić, by członkowie faktycznie wzięli udział w zgromadzeniu

Choć demokratyczne losowanie składa się z dwóch etapów, kluczowy jest również trzeci element. Trzeba zadbać o to, by wybrane osoby faktycznie wzięły udział w panelu i pozostały zaangażowane do końca procesu. Wsparcie uczestników potrzebne jest od momentu rozpoczęcia rekrutacji aż do zakończenia panelu – a niektórzy twierdzą, że nawet w dalszej perspektywie.

Najprawdopodobniej żaden z członków panelu nigdy wcześniej nie został poproszony o udział w podobnej inicjatywie. Dla niektórych będzie to ekscytujące doświadczenie, co zwiększy ich motywację do uczestnictwa. U innych zbliżający się termin rozpoczęcia panelu może wywoływać niepokój. Udział w panelu może być wymagający – zarówno pod względem praktycznym, jak i emocjonalnym. Organizatorzy powinni budować z członkami wspierającą relację – często obejmuje to zorganizowanie transportu oraz potrzebnej opieki nad członkami rodziny, w tym dziećmi.

Różne poziomy utrzymania zaangażowania uczestników

Do szkockiego panelu klimatycznego wybrano 105 osób, stosując następujące kryteria: wiek, płeć, dochód gospodarstwa domowego, pochodzenie etniczne, miejsce zamieszkania, zamieszkiwanie na obszarze wiejskim, niepełnosprawność oraz stosunek do zmian klimatu. Do udziału kwalifikowali się wszyscy mieszkańcy powyżej szesnastego roku życia. Przed drugim weekendem dołączono siedem osób w zastępstwie tych, które się nie pojawiły, a 102 obywateli ukończyło siódmy weekend obrad. To imponujący poziom utrzymania zaangażowania uczestników.

Niektóre panele miały jednak z tym problem. Spośród 99 członków duńskiego krajowego panelu klimatycznego w pierwszej fazie tylko 59 wzięło udział w głosowaniu pod koniec pierwszego etapu procesu. Mogło to mieć związek z ograniczonymi zasobami przeznaczonymi na wsparcie członków w porównaniu z lepiej finansowanymi procesami.

W przypadku paneli odbywających się częściowo lub w całości online (co stało się częstsze w trakcie i po pandemii COVID-19) wsparcie uczestników może obejmować zapewnienie dostępu do Wi-Fi i odpowiedniego sprzętu osobom, które nie dysponują potrzebną technologią, a także pomoc osobom nieznającym wykorzystywanego oprogramowania w rozwijaniu ich umiejętności cyfrowych. Krążą anegdoty o organizatorach, którzy podczas pandemii stali pod oknami uczestników, upewniając się, czy nie mają oni problemów z korzystaniem z nowego sprzętu i platform internetowych!

Każdego, kto od chwili wyboru do rozpoczęcia całego procesu zrezygnuje z udziału w panelu, można zastąpić uczestnikiem z pozostałej puli osób, które nie zostały jeszcze wylosowane.

Panele klimatyczne często zapewniają swoim członkom dostęp do psychologa zarówno w trakcie panelu – niektórzy z nich mogą nigdy wcześniej nie zastanawiać się nad egzystencjalnymi konsekwencjami zmian klimatu – jak i w ramach wsparcia po jego zakończeniu.

Jeśli cały proces zostanie przeprowadzony prawidłowo, połączenie demokratycznego losowania ze stałym wsparciem uczestników panelu przynosi imponujące rezultaty pod względem utrzymania ich zaangażowania.

Rekomendacje

- Demokratyczne losowanie wymaga zasobów, czasu i starannego przygotowania. Nie sposób przecenić znaczenia tej inwestycji – w przeciwnym razie legitymacja panelu zostanie podważona.
- Szczegółowe informacje na temat sposobu wyboru uczestników panelu powinny być publicznie dostępne. Przydadzą się do odpierania ewentualnej krytyki – na przykład zarzutów, że panel składa się z samych aktywistów.
- Zastosuj dwuetapowe demokratyczne losowanie. W pierwszym etapie zaproszenia wysyła się do losowo wybranych osób lub gospodarstw domowych albo na losowo wybrane numery telefonów. W drugim etapie spośród puli ochotników dokonuje się losowego wyboru z zastosowaniem odpowiednich kryteriów. Dostępne jest oprogramowanie typu open source wspierające oba etapy – można też zlecić cały proces wyspecjalizowanej organizacji.
- Budowanie osobistych relacji z uczestnikami przed rozpoczęciem panelu i w jego trakcie pomaga zapewnić ich obecność podczas panelu i utrzymać ich zaangażowanie.
- Warto rozważyć uzupełnienie kryteriów społeczno-demograficznych – takich jak płeć, wiek, pochodzenie etniczne, wykształcenie i miejsce zamieszkania – kryteriami dotyczącymi istotnych zachowań oraz postaw wobec zmian klimatu. Rozwiązanie to sprawdza się najlepiej, jeśli dostępne są wiarygodne i aktualne dane o populacji, które można wykorzystać do porównania.
- Pomyśl, czy nie warto by przeprowadzić ukierunkowanych działań informacyjnych w społecznościach, które zwykle nie odpowiadają na zaproszenia, i dostosuj sposób ewentualnego kontaktu do konkretnego kontekstu.
- Rozważ zwiększenie udziału mniejszości strukturalnych w procesie doboru, by zwiększyć ich obecność w panelu i zabezpieczyć się przed skutkami rezygnacji części uczestników.
- Zapewnienie honorarium oraz wsparcia w zakresie obowiązków opiekuńczych pomaga zwiększyć różnorodność uczestników i zwiększyć ich zaangażowanie aż do końca procesu.